

گزارشی از کارگاه توسعه سواد خواندن آموزگاران منتخب پایه دوم دبستان شهر تهران

« متن جذاب، ارتباط ایجاد می‌کند

شاید گاهی این سؤال به ذهن برسد که چطور یک داستان جذاب می‌تواند بچه‌ها را به کتاب‌خواندن تشویق کند؟ در پاسخ شاید بتوان این‌طور گفت که داستان‌های خوب دریچه‌ای به دنیای خیال و واقعیت می‌گشایند. وقتی کودک با داستانی جذاب روبه‌رو می‌شود، انگار وارد دنیای جدیدی شده است؛ دنیایی پر از ماجراجویی، شخصیت‌های دوست‌داشتنی و درس‌های آموزنده. این تجربه لذت‌بخش باعث می‌شود کودک به کتاب‌خواندن به‌عنوان یک سرگرمی جذاب نگاه کند.

داستان‌ها به کودکان کمک می‌کنند با شخصیت‌های گوناگون هم‌ذات‌پنداری کنند. آن‌ها احساسات شخصیت‌ها را درک می‌کنند و با آن‌ها همراه می‌شوند. این همدلی باعث می‌شود کودک به داستان علاقه‌مند شود و بخواهد بداند ماجرا به کجا ختم می‌شود.

داستان‌ها دنیای بی‌انتهایی از تخیل را به روی کودکان می‌گشایند. آن‌ها می‌توانند با شخصیت‌ها همراه شوند، در ماجراهایشان شرکت کنند و دنیای اطراف خود را از دیدگاه‌های متفاوت ببینند. داستان‌های خوب پر از کلمه‌های جدید و عبارت‌های جذاب هستند. این کلمه‌ها، دایره لغت کودک را گسترش می‌دهند و به او کمک می‌کنند بهتر فکر کنند و ارتباط برقرار کنند. بسیاری از داستان‌ها حاوی درس‌های اخلاقی و اجتماعی هستند. کودکان با خواندن این داستان‌ها، بدون اینکه متوجه باشند، درس‌های مهمی می‌آموزند. داستان‌ها می‌توانند کودکان را با فرهنگ‌ها، تاریخ‌ها و مکان‌های جدید آشنا کنند. این آشنایی باعث می‌شود کودک نسبت به دنیای اطراف خود کنجکاو تر شود و بخواهد بیشتر درباره آن بداند.

یکشنبه شانزدهم دی‌ماه، دومین کارگاه توسعه سواد خواندن با شعار «قصه در مدرسه» ویژه معلمان منتخب پایه دوم دبستان مناطق شهر تهران، از ساعت هشت صبح کار خود را در محل دبستان سعادت در منطقه ۵ تهران شروع کرد. با ما به این کارگاه بیاوید تا از این برنامه بیشتر بدانید.

اثرگذاری؛ آنچه به رفتار تبدیل شود

ادامه جلسه را دکتر اعظم فعال، کارشناس حوزه اخلاقیت و تربیت کودک، مدرس دانشگاه و مؤلف کتاب‌های ویژه کودکان، بر عهده گرفت؛ کسی که به عنوان مهمان در کارگاه حضور یافت و محمد ناصری از وی دعوت کرد در زمینه «اهمیت ارتباط در آغاز» با معلمان صحبت کند.

او با کلمه درس و قصه شروع کرد و از شرکت کنندگان درباره این پرسید که کدام یک از داستان‌هایی که خوانده‌اند، در ذهن آنان ماندگار شده است؟ درباره اینکه کدام کتاب و داستان در ذهن خودتان بهتر است و کدام داستان و حتی درس را دانش‌آموزان اصلاً دوست ندارند و تحویل نمی‌گیرند سؤال کرد. سؤال پشت سؤال بود که مطرح می‌شد و پاسخ‌ها یکی یکی از طرف شرکت کنندگان در جمع داده می‌شد. او این پرسش‌ها را به سمتی هدایت کرد که در نهایت به آنان بگوید، آنچه در ذهن می‌ماند، قصه است و بس. وی معتقد بود: «تذکر دادن به بچه‌ها، بابت اشتباهی که انجام داده‌اند، آن قدر تأثیرگذار نیست که ما از طریق قصه مسائل و مباحث را به طور غیرمستقیم به آنان بیاموزیم. ما همیشه به قصه نیاز داریم و از طریق آن است که می‌توانیم موفق باشیم و با بچه‌ها ارتباط برقرار کنیم و به گفت‌وگو بنشینیم. باید ارتباط گرفت و گفت‌وگو کرد تا حرف به دل طرف

تذکر دادن به بچه‌ها، بابت اشتباهی که انجام داده‌اند، آن قدر تأثیرگذار نیست که ما از طریق قصه مسائل و مباحث را به طور غیرمستقیم به آنان بیاموزیم. ما همیشه به قصه نیاز داریم و از طریق آن است که می‌توانیم موفق باشیم

مقابل بنشینند.»

این مدرس دانشگاه در ادامه به حضاران یادآور شد: «الان دوره ایجاز است. بچه‌ها دوست ندارند زیاد به آنان توضیح دهیم. اما نکته مهم در ارتباط، گوش دادن و بعد صحبت کردن است. یادمان باشد، در ارتباط چشم‌ها هم حرف می‌زنند. ارتباط یک فرایند است و ما باید به آن توجه کنیم. در این فرایند بین فرستنده و گیرنده پیامی رد و بدل می‌شود. منظور از این پیام و ارتباط، به نتیجه رسیدن چیزی است که شاید به آن مجموعه تغییرات بگوییم و مهم‌ترین نکته، اثرگذاری

استحکام پایه‌های واژگان

هم‌زمان با ورود معلمان پایه دوم به سالن برگزاری برنامه، بسته‌های قصه و داستان در اختیار آنان قرار داده شد تا پیش از شروع کارگاه، در صورت تمایل خودشان کنجکاوانه آن را بررسی و مشاهده کنند. در ابتدای برنامه، سید کمال شهابلو، مدیر تولید انتشارات قصه و داستان، خطاب به حضاران در جلسه گفت: «دوره ابتدایی در هر کشوری ستون و پایه توسعه آن محسوب می‌شود. اگر شما به کتاب برنامه‌ریزی آموزشی که توسط انتشارات مدرسه چاپ شده‌است، نگاهی کنید، در بخشی از آن، مقایسه‌ای بین نظام‌های آموزشی آلمان و آمریکا انجام شده است که مطالعه آن را به شما توصیه می‌کنم. بچه‌ها در پایه دوم به دنبال گسترش دایره

واژگان هستند. لذا پایه دوم از این نظر در مقایسه با پایه اول تفاوت چشمگیری دارد. معلمان پایه دوم هم پایه‌های واژگان بچه‌ها را مستحکم می‌کنند. اینجاست که نقش قصه‌ها در فراگیری واژگان و کلمه‌ها آشکار می‌شود. لذا شما امروز اینجا هستید تا با نقش خواندن از طریق بسته قصه و داستان بیشتر آشنا شوید.» شهابلو در ادامه به معرفی اجمالی این بسته پرداخت و حضاران را با وبگاه و کانال ارتباطی قصه و داستان، به منظور تبادل نظر و کسب اطلاعات بیشتر، آشنا کرد.

است؛ یعنی چیزی که در ذهن بچه‌ها بماند و در نهایت به رفتار تبدیل شود. وقتی این پیام به رفتار تبدیل شود، مهم است. اگر این تمرین و تکرار ادامه پیدا کند، پیام تثبیت و یادگیری فایده‌دار می‌شود. اعظم فعال سپس به مهارت‌های ارتباط مؤثر اشاره و تأکید کرد: «ما ارتباط‌های کلامی و غیرکلامی داریم و زبان بدن در زمره ارتباط‌های غیرکلامی قرار می‌گیرد. برای آموزش به بچه‌ها باید از کلمه‌های متناسب با فهم و درک آنان استفاده کنیم و دنبال کلمه‌هایی نباشیم که درک آن برای بچه‌ها سخت و ناآشناست. مهارت‌های غیرکلامی مانند زبان بدن، سرعت یادگیری را بالا می‌برند. یکی از نکات مهمی که باید به بچه‌ها یاد بدهیم، سکوت است. شنیدن سکوت نوعی مهارت محسوب می‌شود. همچنین گفت‌وگو نیز خود مهارتی بسیار مهم است. یادمان باشد، در هر کلاس، از ۴۵ دقیقه زمان، یک ربع

می‌دهد آنچه را در ذهن دارد، به راحتی با مدرس و جمع کلاس در میان بگذارد. با طرح این پرسش، یکی از حاضران دست بلند کرد و گفت: «من قصه دوست ندارم، بلکه به شعر علاقه‌مندم و با شاگردانم از طریق بازی ارتباط می‌گیرم.»

این پرسش و پاسخ سرآغاز گفت‌وگو در فضای کارگاه شد. ناصری در همین ارتباط گفت: «اساساً فرهنگ قصه‌گویی ما در ایران موزون است. شاهنامه، آثار سعدی و بقیه را که نگاه کنید، خیلی‌هایش داستان‌های منظوم هستند و وزن دارند. در واقع باید این‌طور بگوییم که شعر و قصه خواهر و برادر هستند.

چاره‌ای نداریم جز اینکه برای بچه‌ها متن جذاب در بیاوریم. اگر بچه‌ها با متن جذاب و باکیفیت آشنا شوند، علاقه‌شان به

خواندن بیشتر می‌شود. شاید از خودتان سؤال کنید چرا بچه‌ها قصه و داستان و متن نمی‌خوانند؟ دلایل متعددی وجود دارد که یکی از مهم‌ترینشان این است که متن‌های در اختیار بچه‌ها، احتمالاً متن‌های جذابی نیستند. اگر متن جذاب باشد، ایجاد ارتباط می‌کند. از آنجا که فضای جلسه از همان ابتدا فضایی کارگاهی بود و با پرسش و پاسخ شکل گرفت، مدرس برنامه نیز هر کجا نیاز بود، با معلمان ارتباط می‌گرفت، پرسشی را طرح و از آنان دعوت می‌کرد نقطه‌نظرات خود را با جمع کلاس در میان بگذارند.

برای آموزش به بچه‌ها باید از کلمه‌های متناسب با فهم و درک آنان استفاده کنیم و دنبال کلمه‌هایی نباشیم که درک آن برای بچه‌ها سخت و ناآشناست. مهارت‌های غیرکلامی مانند زبان بدن، سرعت یادگیری را بالا می‌برند

سهم ماست و نیم‌ساعت، یعنی دو برابر آن، سهم بچه‌هاست. همدلی معلم با بچه‌ها بسیار مهم است. حواسمان باشد، گوش‌دادنمان باید مؤثر باشد. نباید سؤالی بپرسیم که بچه‌ها ناچار به پاسخ دروغ شوند. باید به دانش‌آموزان این‌گونه آموزش بدهیم که بتوانند آنچه را می‌بینند، به خوبی توصیف کنند.»

وی در پایان گفت: «قصه و داستان می‌تواند در مواردی که صحبت کردم بسیار مفید و مؤثر

باشد. ما امروز اینجا هستیم تا از دنیای شگفت‌انگیز و قدرتمند داستان در زمینه خواندن، بیشتر و بیشتر بدانیم.»

شعر و قصه خواهر و برادرند!

سرانجام برنامه اصلی کارگاه توسعه سواد خواندن با صحبت‌های محمد ناصری شروع شد. او نیز ابتدا با پرسش آغاز کرد و از حاضران پرسید: «کدام یک از شما اهل قصه و داستان هستید؟» وجود فضای صمیمی و راحت به مخاطب اجازه

یکی از شرکت کنندگان معتقد بود، اگر قصه‌ها، داستان‌ها و مطالب دنباله‌دار باشند، بچه‌ها بیشتر علاقه نشان می‌دهند.

مدرس کارگاه در ادامه این نظر، خطاب به حاضران گفت: «یکی از مشکلات بچه‌ها حجم زیاد کتاب‌های درسی است. هر قدر این حجم بیشتر باشد، آنان رغبت کمتری به درس نشان می‌دهند. نمی‌تواند به تنهایی عهده‌دار ترویج و توسعه خواندن باشد.

این حرف مؤلفان کتاب‌های درسی است. یک راهنما برای کتاب‌های فارسی نوشته‌اند، اما معلمان آن را خریداری نکرده‌اند. به همین دلیل دیگر چاپ نشد. کتاب درسی نقش و جایگاه خودش را دارد. برای ترویج خواندن باید از قالب‌های داستان و قصه استفاده کرد. اگر قرار است فعالیتی در زمینه خواندن صورت بگیرد، خوب است با کتاب‌های قصه و داستان باشد. کتاب درسی در پایه اول الفبا را به بچه‌ها آموزش داده است. در پایه دوم هم آموزش کلمه‌ها ادامه دارد، اما در همین کتاب‌ها یک مجموعه نمونه و ارجاع داده شده است تا بچه‌ها را به سمت

کتاب‌های قصه و داستان هدایت کنیم. معاونان آموزشی وزارت آموزش و پرورش هم در همین زمینه طرح‌هایی ارائه کردند که به موضوع خواندن کمک می‌کند و ما باید به آن‌ها توجه نشان بدهیم. شما نام طرح «بوم» و طرح «خوانا» را شنیده‌اید. این طرح‌ها به شما فرصت می‌دهند در زمینه قصه و قصه‌گویی بتوانید با دانش‌آموزان کار کنید. هدف این است که بچه‌ها قصه بخوانند، صحبت کنند، حرف بزنند و قصه بنویسند. کتاب درسی

کارکرد خودش را دارد و زمان فعالیت آن هم مشخص است. یکی از دلایلی که سواد خواندن در ایران توسعه پیدا نمی‌کند، همین نکته است. به نظر شما چرا سواد خواندن در ایران ضعیف است. آیا کسی می‌تواند توضیحی بدهد؟»

یکی از حاضران در جواب گفت: «به نظرم خواننده باید فعال باشد، نظر بدهد و نقد کند. یعنی به نظرم

کسانی که می‌خوانند، باید فعال عمل کنند و اظهارنظر کنند.»

ناصری در ادامه گفت: «منظورتان این است که تفکر انتقادی داشته باشند، درست است؟ آن چیزی که الان روی آن صحبت می‌شود، داشتن تفکر انتقادی است. نقادی و گفت‌وگو و حرف خود را زدن و حرف دیگری را شنیدن، باید در بستری اتفاق بیفتد. الان گاهی پدرها و مادرها به‌خاطر آنکه گفت‌وگو نمی‌کنند و حرف هم را درست متوجه نمی‌شوند، بر سر یک موضوع کوچک، کارشان به بحث و جدل

کشیده می‌شود. بعد که مقداری حالشان بهتر می‌شود، می‌گویند منظور من از این حرف چنین بود. دیگری هم می‌گوید من هم منظورم چنان بود. اینجاست که کم‌کم ماجرا حل می‌شود. این گفت‌وگو کردن‌ها باید از دبستان شروع شود و بچه‌ها یاد بگیرند که با هم صحبت و درباره مسائل گفت‌وگو کنند. ممکن است دو نفر بر سر یک موضوع اختلاف داشته باشند، اما هر کسی می‌تواند حرف خودش را بزند و به بحث و جدل و دعوا نیاز نیست.

بچه‌ها باید یاد بگیرند وقتی نظری دارند، ممکن است دوستشان نظری مخالف نظر آن‌ها داشته باشد. بنابراین او هم باید حرف خودش را بزند. ما در این بسته‌ای که خدمت شما تقدیم کردیم، یکی از نکته‌های موردنظر، همین بحث و گفت‌وگوست. یعنی بچه‌ها در قالب بحث و گفت‌وگو و از طریق داستان و قصه می‌توانند این موضوع را یاد بگیرند. در یک داستان ممکن است

برای ترویج خواندن باید از قالب‌های داستان و قصه استفاده کرد. اگر قرار است فعالیتی در زمینه خواندن صورت بگیرد، خوب است با کتاب‌های قصه و داستان باشد

آنجاست که همه به او می‌گویند الان وقت کنکور است. تو را چه به فیلم دیدن؟
قرار بر این نیست که آدم در سال‌های مدرسه و متوسطه زندگی خودش را تعطیل کند و تمام و کمال دنبال درس خواندن باشد!

او در ادامه به ویژگی‌های یک دختر دانش‌آموز علاقه‌مند به ادبیات اشاره کرد که سال‌ها بعد در عرصه ریاضی در جهان درخشید؛ او همان پروفیسور مریم میرزاخانی بود. این دانشمند ایرانی در محدود مصاحبه‌هایی که از خود بر جای گذاشته، به علاقه‌اش در زمینه مطالعه ادبیات، شعر و داستان هم اشاره کرده است. او در جایی گفته بود، اگر ریاضی‌دان نمی‌شد، حتماً نویسنده می‌شد. از نگاه او هیچ تعارضی بین ادبیات و ریاضی وجود نداشت.

ناصری سپس به یکی از حاضران در جلسه که دانش‌آموخته رشته شیمی بود اشاره کرد و گفت: «خانم، شما شیمی خوانده‌اید و حتماً می‌دانید که برنده جایزه نوبل شیمی چه کسی است؟» و او پاسخ داد: «مادام کوری».

مدرس کارگاه تأیید کرد و ادامه داد: «مادام کوری، هم خودش و هم شوهرش، هر دو جایزه نوبل دریافت کردند. مادام کوری عاشق دانستن و کشف بود. این دو دانشمند وقتی سنگ‌هایی را پیدا کردند که در تاریکی شب از خود نور می‌دادند، از این کشف به هیجان آمده و لذت می‌بردند. گرچه از رادیوم دچار سرطان شدند و از دنیا رفتند، اما آن لذت کشف همیشه پابرجا بود. آنچه کشف می‌شود، خودش یک قصه است. قصه‌ها انواع دارند؛ معمایی، پلیسی، فانتزی، افسانه‌ای و تاریخی. کشف رادیوم هم یک قصه بود.

چرا وقتی بچه‌ها عاشق یک قصه می‌شوند، دیگر آن را رها نمی‌کنند و تا قصه را به آخر نرسانند، کتاب را روی زمین نمی‌گذارند؟ زیرا آن‌ها هم دنبال کشف هستند و این کنجکاوی پایانی ندارد. چه دانشمند

دو شخصیت داستان با هم بحث و جدل کنند. ما به‌واسطه این قصه باید این نکته‌ها را به بچه‌ها یاد بدهیم. بچه‌ها به‌واسطه همین قصه و داستان است که یاد می‌گیرند درباره مسائل با هم گفت‌وگو کنند و اگر اختلاف‌نظری دارند، درباره‌اش صحبت کنند. این چیزها فضای کلاس را لذت‌بخش می‌کند. همچنین یاد می‌گیرند همه چیز مثل هم نیست. همه آدم‌ها هم مثل هم نیستند. خداوند رنگ‌ها، طعم‌ها، ذائقه‌ها و شکل‌های مختلف را آفریده است. حتی اثر انگشت ما با هم تفاوت دارد. پس اندیشه‌های ما هم می‌تواند با هم متفاوت باشند. مهم این است که این اندیشه‌ها باعث آزار و اذیت دیگران نشوند. تمام این موارد اکتسابی هستند.»

کشف و کنجکاوی پایانی ندارد

مدرس کارگاه در ادامه خطاب به معلمان پایه دوم گفت: «اگر بحث ترویج خواندن در پایه دوم تقویت نشود، در پایه‌های سوم، چهارم و بالاتر، هر روز کار سخت‌تر و دشوارتر خواهد بود. حالا شما فرض کنید دانش‌آموز به پایه دهم رسیده و تازه اینجا

می‌خواهد رمان بخواند. چون از ابتدا به خواندن عادت نداشته و خانواده‌اش این خواندن را ندیده‌اند، مادر به او می‌گوید الان وقت درس است؟ چرا می‌خواهی رمان بخوانی؟ چون عادت به خواندن نداشته است، الان برای آن‌ها تعجب دارد. فرض کنید این کودک در سال دوازدهم دبیرستان بخواند فیلم تماشا کند.

خداوند رنگ‌ها، طعم‌ها، ذائقه‌ها و شکل‌های مختلف را آفریده است. حتی اثر انگشت ما با هم تفاوت دارد. پس اندیشه‌های ما هم می‌تواند با هم متفاوت باشند. مهم این است که این اندیشه‌ها باعث آزار و اذیت دیگران نشوند. تمام این موارد اکتسابی هستند

به‌طور عمده در فضاهای غیررسمی و نه فضاهای رسمی ایجاد می‌شود. برای اغلب بچه‌ها، وقتی معلم وارد فضاهای غیررسمی و عاطفی می‌شود، ارتباط برقرار می‌شود. به همین دلیل بچه‌ها زنگ ورزش را بیشتر دوست دارند، چون آزاد هستند و با علاقه فعالیت را انجام می‌دهند.

تأثیرگذاری مهم‌تر از حجم گفت‌وگوست

ناصری در بخش دوم جلسه، بعد از یک استراحت کوتاه، کتاب‌های داستان بسته مربوط به معلمان پایه دوم را یکی‌یکی همراه با قصه‌ها به حاضران معرفی کرد. در این قسمت، نویسندگان هر کتاب را که از چهره‌های صاحب‌نام ادبیات کودک و نوجوان کشورند نیز به آنان معرفی کرد و گفت: «پشت جلد هر کدام از کتاب‌ها چهار رمزینۀ پاسخ‌سریع دیده می‌شود که اطلاعات خوبی در اختیارتان قرار می‌دهند. یک مورد مربوط به مجوز و تأییدیه آموزش و پرورش است. با اطمینان از اینکه این مجوز نشان تأیید

کتاب در وزارت آموزش و پرورش دارد، می‌توانید به راحتی از کتاب‌ها در مدرسه استفاده کنید.

از طریق دو رمزینۀ پاسخ‌سریع دیگر، داستان و دفتر قصۀ مربوط به آن به اختصار به شما معرفی شده است. والدین نیز می‌توانند از این طریق با محتوای آن آشنایی پیدا کنند.

و اما مورد چهارم به فایل صوتی کتاب مربوط است. هر کدام از این کتاب‌ها را صدایشگان رادیو نمایش در محیط استودیو خوانده و

ضبط کرده‌اند. می‌توانید آن‌ها را گوش کنید و بارها و بارها در کلاس پخش کنید. این فایل‌های صوتی موسیقی و افکت دارند و تلاش شده است از کیفیت خوب و بالایی برخوردار باشند. از طریق فایل‌های صوتی، مهارت شنیدن بچه‌ها تقویت می‌شود. از طریق خواندن کتاب، مهارت خواندن آنان ارتقا پیدا می‌کند. علاوه بر این، در این کتاب‌ها و دفترهای مرتبط با آن به دو مهارت صحبت کردن و نوشتن هم توجه شده است. موشن گرافی‌هایی که برای این کتاب‌ها تدارک

باشی و چه قصه‌نویس، این حس کنجکاوی شیرین و لذت‌بخش است. این در طبیعت انسان است که کنجکاوی را ادامه دهد. بچه‌ها این حس کنجکاوی را در داستان‌ها پیدا می‌کنند. در واقعیت بعضی چیزها تلخ هستند و ما آن‌ها را نپسندیم، اما در فضای قصه، داستان و رمان، مخاطب آن را

دنبال می‌کند، چون کشف و هیجان در درونش هست.

وقتی شما برای یک کودک چندساله قصه و افسانه‌ای را تعریف می‌کنید، او خوب گوش می‌کند و توجه نشان می‌دهد. اگر دوباره هم آن را تعریف کنید، باز هم با دقت گوش می‌کند. او با این شنیدن وارد دنیایی تخیلی می‌شود و از آن لذت می‌برد.»

محمد ناصری سپس از پسری که همراه مادرش در کارگاه نشسته بود، درباره داستان‌ها و

کتاب‌هایی که خوانده بود و آخرین کتاب در حال خواندنش پرسش‌هایی کرد. در نهایت خطاب به حاضران گفت: «او آخرین کتاب را یک ماه پیش خوانده است و همه چیز را در ذهنش دارد. اما اگر یک مطلب درسی را آن زمان خوانده باشد، شاید الان همه چیز آن درس را در ذهن نداشته باشد!

شما به عنوان معلم، موقعی می‌توانید روی دانش‌آموزانتان تأثیر بگذارید که این ارتباط، که درباره اش صحبت کردیم، ایجاد شده باشد. این ارتباط

چرا وقتی بچه‌ها عاشق یک قصه می‌شوند، دیگر آن را رها نمی‌کنند و تا قصه را به آخر نرسانند، کتاب را روی زمین نمی‌گذارند؟ زیرا آن‌ها هم دنبال کشف هستند و این کنجکاوی پایانی ندارد

دیده شده و از طریق رمزینۀ پاسخ‌سریع بارگیری و دریافت می‌شوند، اطلاعات خوبی در اختیار خانواده‌ها و بچه‌ها قرار می‌دهند.»

وی در ادامه یادآور شد: «نکته مهم در این کتاب‌ها آن است که در داستان هیچ تذکر یا توصیه مستقیمی خطاب به بچه‌ها مشاهده نمی‌شود، اما در همین حال به ترویج ارزش‌های اخلاقی و توسعه مهارت‌های زندگی در بطن داستان‌ها توجه شده است؛ به طوری که دانش‌آموزان بعد از مطالعه هر داستان خودشان نکاتی را دریافت می‌کنند و با هدایت و راهنمایی غیرمستقیم شما، از این محتواها می‌آموزند و لذت می‌برند.»

یکی از نکات مهم در داستان‌ها این است که نوشته‌ها و متن قصه‌ها متناسب با واژگان قابل‌فهم برای بچه‌های همان کلاس نوشته شده‌اند. از طرف دیگر، هدف صرفاً انتشار یک قصه به تنهایی نیست، بلکه تلاش بر این است که مهارت‌های زبانی بچه‌ها نیز تقویت شوند.»

ناصری که خود از جمله نویسندگان کشور است، درباره دفتر قصه مربوط به هر کتاب داستان افزود: «در هر دفتر یک مجموعه فعالیت مرتبط با همان کتاب برای بچه‌ها در نظر گرفته شده است که از طریق آن می‌توانند هم از محتوا لذت ببرند و هم با استفاده از قالب‌هایی همچون قصه‌نویسی، نقاشی، قصه‌گویی، تکمیل داستان با نگاه و سلیقه خود، گفت‌وگو و نمایش خلاق، مهارت‌های شنیدن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن خود را تقویت کنند.»

برای مثال، وقتی یک کودک خودش قصه را می‌خواند و آن را ضبط می‌کند و در گروه دوستانش می‌فرستد، نه تنها از این فعالیت لذت برده است، بلکه فرصت شنیدن قصه با صدای خودش را برای دیگران هم فراهم می‌کند. در کنار این فعالیت گفت‌وگو هم صورت خواهد گرفت که یکی از اهداف مهم این بسته است. ما باید اهل دیالوگ باشیم نه مونولوگ و تلاش کنیم درباره موضوعات متعدد با هم صحبت کنیم. حجم گفت‌وگو

مهم نیست، بلکه تأثیرگذاری آن مهم است.» ناصر در ادامه به اجرای نمایش خلاق بر اساس محتوای داستان اشاره کرد و گفت: «اجرای نمایش خلاق بر اساس محتوای قصه‌های کتاب، خلافت را در بچه‌ها شکوفا می‌کند، به آنان اعتمادبه‌نفس می‌دهد و فرصت انجام دوستانه کار

گروهی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند. همچنین برای ارتباط بیشتر و بهتر با مرکز توسعه سواد خواندن، وبگاه و کانال‌هایی ارتباطی در نظر گرفته شده‌اند که اطلاعات آن در اختیار شما هم گذاشته شده است.»

بخش پایانی کارگاه به فعالیت‌های عملی روی بسته قصه و داستان اختصاص داشت. افراد در قالب گروه‌های چندنفره شروع کردند به مطالعه کتاب‌های داستان. در ادامه، دفتر قصه را صفحه‌صفحه مرور کردند و با بخش‌های گوناگون آن آشنا شدند. در این بخش، پس از مطالعه کامل هر کتاب و دفتر مرتبط با آن، یکی از گروه‌ها گزارش میزان دریافت‌های خود را ارائه می‌کرد و نتیجه را با حاضران در کارگاه به اشتراک می‌گذاشت. این تجربه‌ها فرصت خوبی بودند تا اگر معلمان در همان اولین گام با نکته یا ابهامی روبه‌رو می‌شوند، آن را مستقیم و بی‌واسطه با ایده‌پرداز قصه در مدرسه در میان بگذارند و پاسخ لازم را دریافت کنند.

نکته مهم در این کتاب‌ها آن است که در داستان هیچ تذکر یا توصیه مستقیمی خطاب به بچه‌ها مشاهده نمی‌شود، اما در همین حال به ترویج ارزش‌های اخلاقی و توسعه مهارت‌های زندگی در بطن داستان‌ها توجه شده است

« داستان، ابزار قدرتمند آموزش است

پس از پایان کارگاه فرصتی فراهم آمد تا با چند تن از شرکت کنندگان در این برنامه، در قالب میزگرد گفت‌وگو کنیم. پرسش‌هایی را با آنان در میان گذاشتیم. در ادامه پاسخ‌های آنان را تقدیم شما می‌کنیم. در ابتدا شرکت کنندگان را معرفی می‌کنیم و سپس محتوای میزگرد را اختیارتان قرار می‌دهیم:

● توران ساسان

کارشناس جغرافیا با گرایش برنامه‌ریزی شهری، دارای ۲۴ سال سابقه تدریس آموزشی. آموزگار دبستان دخترانه امام موسی کاظم (ع)، در دوره اول و پایه دوم.

« زهره حیدری

کارشناس روان‌شناسی، دارای ۱۸ سال سابقه کار. شاغل در مدرسه شهید فهمیده منطقه ۱۲ تهران.

« آزاده عالمیان‌راد

معلم، مؤلف و تصویرگر کتاب کودک. کارشناس ارشد تحقیقات آموزشی و دارای ۱۵ سال سابقه کار. شاغل در دبستان دولتی دخترانه طالقانی در منطقه ۷ آموزش و پرورش تهران.

« هانیه شرفی

آموزگار پایه دوم ابتدایی دبستان قدس، منطقه ۱۱ با مدرک کارشناسی ارشد زمین‌شناسی اقتصادی.

« الهام عالی‌فکر

فوق‌دیپلم رشته قرآن و حدیث. سابقه ۱۲ سال تدریس. شاغل در پایه دوم مدرسه حضرت زهرا (س)، منطقه ۱۳.

« فاطمه پیروز

لیسانس آموزش ابتدایی و دارای پنج سال سابقه کار در پایه دوم، شاغل در دبستان حافظ ۲ منطقه ۱۵ تهران.

« ماندانا واحدی

کارشناس ارشد روان‌شناسی، دارای ۱۶ سال سابقه کار. فعال در دبستان میرمطهری شاهد در منطقه ۱۳ تهران.

« کتایون طهماسبی

کارشناس رشته زبان و ادبیات فرانسه، کارشناس ارشد مترجمی زبان انگلیسی، دارای ۲۸ سال سابقه کار. دبیر زبان انگلیسی و آموزش زبان دوم فرانسه در دانشگاه آزاد. شاغل در پایه دوم دبستان ایران در منطقه ۳ تهران.

«به نظر خودتان برپایی این کارگاه یک‌روزه چقدر روی فعالیت‌های شما اثرگذار بود و چه دستاوردهایی برایتان به دنبال دارد؟»

پیروز: «این کارگاه موجب شد بیشتر خود را درگیر قصه و داستان و تطبیق آن‌ها با مباحث و مفاهیم کتاب‌های درسی و درآمیختن آن‌ها با یکدیگر کنم.»

ساسان: «کارگاه آموزشی بسیار مفید و پرمحتوا بود؛ به‌خصوص از سخنان ارزشمند استادان بزرگوار بهره‌مند شدم. دستاورد آن استفاده از روش قصه‌گویی و کتاب‌خوانی در تدریس است.»

حیدری: «با اینکه این کارگاه یک‌روزه یا می‌توان گفت چندساعته بود، ولی به‌اندازه‌ای تأثیرگذار بود که گذر زمان را متوجه نبودم. آقای ناصری و خانم فعال به‌قدری شیوا و صریح سر اصل مطلب می‌رفتند که دوست داشتم جلسه ادامه داشته باشد.»

اما دستاوردی که داشت: تدریس به همراه قصه و داستان بهترین وسیله است. یادگیری و رشد کودکان، بهبود رابطه معلم با دانش‌آموز، پرورش تاب‌آوری در کودکان، مهارت همدلی، تقویت هوش هیجانی، کسب دانش و مهارت‌های جدید در فرایندی سرگرم‌کننده و مهیج، نشان‌دادن شیوه‌ها و مهارت‌های زندگی، همه در کنار تدریس همراه با قصه امکان‌پذیر می‌شوند.»

طهماسبی: «برپایی کارگاه توجه و مسئولیت بیشتر و رسمی‌تر و قوی‌تری را نسبت به موضوع نشان می‌دهد و آشکارا اعتمادبه‌نفس و لذت، انگیزه و اشتیاق بیشتر را به همراه دارد.»

عالمیان: «برپایی کارگاه یک‌روزه در زمینه سواد خوانداری می‌تواند اثرات بسیار مثبتی بر فعالیت‌های معلم بگذارد. از نظر من، چنین کارگاهی می‌تواند به چندین جنبه از تدریس و فعالیت‌های آموزشی کمک کند:

افزایش توانایی تدریس: بهبود مهارت‌ها در تدریس خواندن و نوشتن و فهم بهتر نیازهای دانش‌آموزان در این زمینه می‌تواند بر کیفیت تدریس تأثیر مستقیم داشته باشد.

آشنایی با روش‌های جدید: یادگیری فن‌ها و شیوه‌های نوین بهبود مهارت‌های خوانداری و نوشتاری می‌تواند به ما کمک کند روش‌های آموزشی خود را به‌روز کنیم و متناسب با نیازهای فردی دانش‌آموزان پیش برویم.

تعامل بیشتر با همکاران: کارگاه‌ها فرصت تبادل تجربه‌ها و ایده‌ها با دیگر همکاران و متخصصان در این حوزه هستند که می‌توانند در بلندمدت به ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای کمک کنند.

ارزیابی و بازخورد: این نوع کارگاه‌ها غالباً شامل ارزیابی و بازخورد از عملکرد معلم است که می‌تواند در شناسایی نقاط قوت و ضعفشان مؤثر باشد.

دستاوردی این کارگاه می‌تواند عبارت باشد از: ارتقای

اعتمادبه‌نفس در تدریس سواد خوانداری؛ بهبود عملکرد دانش‌آموزان در این زمینه؛ ایجاد ایده‌های خلاقانه و راهکارهای عملی تدریس. چنین کارگاه‌هایی می‌توانند یک فرصت عالی برای رشد حرفه‌ای و شخصی شما باشند.

عالی فکر: «درکل خوب بود.»
شرفی: «ارتباط مرا با قصه و تأثیرگذاری آن عمیق‌تر کرد.»

واحدی: «در این کارگاه به‌وضوح صمیمیت و انرژی خوب دنیای قصه‌ها را لمس کردیم. با توجه به علاقه و مطالعاتی که در این زمینه داشتیم، با انگیزه بیشتری تلاش خواهیم کرد از قصه‌گویی و داستان در کلاس استفاده کنیم.»

«چقدر علاقه‌مند شدید در کلاس درس خود از قصه و داستان استفاده کنید؟»

پیروز: بسیار زیاد.
واحدی: «بسیار زیاد و قطعاً مصمم‌تر سعی می‌کنم در تدریس و آموزش از قصه و داستان بهره بگیرم.»

شرفی: «خیلی زیاد. حتماً در کلاس درس از تمام قصه‌هایی که در کارگاه به ما عرضه شد، استفاده خواهیم کرد.»

حیدری: «بسیار زیاد. البته من خودم همیشه از این روش برای یادگیری بهتر استفاده می‌کردم و نتیجه آن را در کلاس دیده‌ام.»

ساسان: «خیلی زیاد.»
عالمیان: «سال‌هاست این فعالیت‌ها را انجام می‌دهم. حتی کتاب‌هایی کمک‌آموزشی هم در این زمینه تألیف کرده‌ام. استفاده از داستان و قصه همیشه برای من ابزار مؤثر جلب توجه و آموزش مفاهیم به بچه‌ها بوده است.

استفاده از قصه و داستان در کلاس درس می‌تواند در جلب توجه دانش‌آموزان و تقویت مهارت‌های زبانی و تفکر خلاقانه آن‌ها تأثیر بسیار زیادی داشته باشد. اگر بخواهیم به این موضوع نگاه کنیم، مزیت‌های زیادی برای گنجاندن داستان‌ها در تدریس وجود دارند که می‌توانند هم برای من به‌عنوان معلم و هم برای دانش‌آموزان مفید باشند:

تقویت مهارت‌های زبانی: داستان‌ها به بهبود دایره واژگان، ساختار جمله‌ها و مهارت‌های گفتاری و نوشتاری کمک می‌کنند. بچه‌ها از طریق داستان‌ها با کلمه‌های جدید آشنا می‌شوند و یاد می‌گیرند چطور مفاهیم را به شکل واضح‌تری بیان کنند.

افزایش توجه و تعامل: داستان‌ها به‌طور طبیعی جذاب هستند و می‌توانند توجه و علاقه دانش‌آموزان را جلب کنند. این شرایط به شما کمک می‌کند کلاس را از حالت یکنواختی خارج کنید و فضای تعاملی‌تری بسازید.

تقویت تخیل و تفکر انتقادی: داستان‌ها به بچه‌ها کمک می‌کنند دنیای متفاوتی را تصور کنند، احساسات شخصیت‌ها را درک کنند و از این طریق تفکر انتقادی و

تحلیل موقعیت‌ها را در خود پرورش دهند.

ایجاد فضایی راحت برای یادگیری: استفاده از داستان‌های ساده و محاوره‌ای می‌تواند احساس راحتی بیشتری به دانش‌آموزان بدهد و باعث شود به راحتی سؤال‌های خود را مطرح یا در مورد مفاهیم بحث کنند. «عالی فکر:» چون بچه‌ها هم به نوشتن و خواندن قصه علاقه دارند، به صورت خودجوش می‌نویسند و می‌خوانند.»

طهماسبی: «قبلاً روی قصه و داستان کار کرده بودم. پایان‌نامه این جانب بررسی مخاطب دوگانه در ترجمه ادبیات کودک و نوجوان با استناد به کتاب‌های «درخت بخشنده» و «لافکادیو، شیری که گلوله را با گلوله جواب می‌دهد»، نوشته شل سیلوراستاین، با ترجمه‌های رضی هیرمندی، بود. پس از این تحقیق به آموزش ابتدایی و ارزش آموزش کودکان بر جامعه بیشتر علاقه‌مند و مشغول شدم.»

«در این کارگاه چه نکته و مبحث جدید و تازه‌ای یاد گرفتید؟»

ساسان: «نکته بسیار مهم، کتاب‌های معرفی‌شده توسط استادان محترم و به خصوص همراه بودن دفتر قصه است که بر سطح آگاهی و ایجاد انگیزه دانش‌آموزان می‌افزاید.»

حیدری: «اینکه چرا بچه‌ها قصه و داستان را دوست دارند؟ چون دائماً دارند کشف می‌کنند؛ بدون اینکه قبلاً آن واقعیت تلخ یا شیرین را تجربه کرده باشند؛ کسانی که در خواندن رشد پیدا می‌کنند، آدم‌های موفق هستند.» عالمیان: «نکات و مباحث جدیدی که در این کارگاه یاد گرفتم شامل روش‌های نوین و کاربردی تقویت سواد خوانداری در دانش‌آموزان بوده است. برای مثال، استفاده از قصه‌گویی و داستان‌سرایی به عنوان ابزار قوی آموزش مفاهیم، همچنین فن‌های تعامل بیشتر با دانش‌آموزان از طریق خواندن گروهی و استفاده از منابع متنوع در کلاس، بسیار مفید بود.»

علاوه بر این، روش‌های ارزیابی و بازخوردی که نقاط قوت و ضعف مهارت‌های خوانداری و نوشتاری دانش‌آموزان را شناسایی می‌کنند، یکی دیگر از موارد جدیدی بودند که به آن‌ها پرداخته شد. یاد گرفتم چگونه می‌توان از داستان‌ها نه فقط برای تقویت زبان، بلکه برای تقویت تفکر انتقادی و درک عمیق‌تر مفاهیم در دانش‌آموزان استفاده کرد.»

پیروز: «تعامل و مشارکت در بحث‌های گروهی و جمعی بر میزان یادگیری تأثیر مستقیم دارد و نادیده گرفتن این تعامل‌ها موجب می‌شود صرفاً آن عمل ادا شود؛ با وجود در نظر گرفتن میزان کیفیت آن.»

شرفی: «اینکه موارد اخلاقی و انضباطی را با قصه به

بچه‌ها گوشزد کنم.»

واحدی: «این نکته جالب توجه بود که برای جذابیت حرفه‌ای کارم به عنوان معلم، بتوانم از قالب شخصیت یک قصه‌گو استفاده کنم که ابزارش فن بیان، زبان بدن و خلاقیت و ذهن پویاست و کلامش شیرین است.» طهماسبی: «دادن مجال بیشتر به دانش‌آموزان برای ارائه افکار و تخیلات و ایده‌های خود.»

«اگر بخواهید سایر همکاران خود در مدرسه‌های دیگر را ترغیب کنید در چنین کارگاهی شرکت کنند، چگونه این کار را می‌کنید؟»

ساسان: «با معرفی کتاب‌های داستان و سخنان گوهریار استادان جلسه.»

طهماسبی: «صحبت از استادان باسواد و با فرهنگ و مباحث مطرح‌شده، مسلماً جزو ویژگی‌های مثبت کارگاه خواهد بود و حتماً در مدرسه به‌طور حضوری توضیح خواهیم داد.»

حیدری: «با توضیح مطالبی که یاد گرفتیم و تشویق به شرکت در آن.»

عالمیان: «برای ترغیب همکارانم به شرکت در چنین کارگاهی، ابتدا تجربه‌های خودم را با آن‌ها به اشتراک می‌گذارم و توضیح می‌دهم این کارگاه چقدر به من کمک کرد با روش‌های جدید و خلاقانه آشنا شوم. همچنین، مثال‌هایی از تأثیر مثبت استفاده از قصه و داستان در کلاس‌هایم بیان می‌کنم؛ مانند افزایش مشارکت دانش‌آموزان، تقویت مهارت‌های زبانی و پرورش خلاقیت آن‌ها.»

به همکارانم یادآور می‌شوم این کارگاه فرصتی استثنایی برای یادگیری از متخصصان و به دست آوردن ابزارهایی نوین برای تدریس است. علاوه بر این، حضور در چنین کارگاه‌هایی امکان تبادل نظر با معلمان دیگر را فراهم می‌کند و می‌تواند الهام‌بخش و انگیزه‌دهنده باشد. در نهایت تأکید می‌کنم، قصه‌گویی چیزی فراتر از یک ابزار آموزشی است؛ این رویکرد می‌تواند ارتباط عاطفی عمیق‌تری میان معلم و دانش‌آموزان ایجاد کند و به یادگیری لذت‌بخش‌تر و پایدارتر کمک کند.»

پیروز: «همیشه می‌گویم معلم باید برای موفقیت در حیطه و حرفه خود، یکسره و به‌طور دائم خود را به‌روز کند و با گنجینه‌ای از مطالب جدید سر کلاس حاضر شود. اگر به خودمان یادآوری کنیم تدریس لذت‌بخش حق هر دانش‌آموزی است، برای رفتن به سمت تدریس نوین، برای شرکت در کارگاه‌ها و سمینارهای متفاوت قدم برمی‌داریم.»

شرفی: «با تعریف نظم و کاربردی بودن این کارگاه.» واحدی: «نکات شیرین و حرفه‌ای بودن این کارگاه را با آن‌ها به اشتراک می‌گذارم. این مجموعه ارزشمند را نیز

معرفی خواهیم کرد.»

«همان‌طور که خودتان در محیط کارگاه حضور داشتید و در استفاده از این کتاب‌ها دیدید، در کنار هر کتاب یک دفتر قصه هم وجود دارد. به نظر شما این دفترهای قصه چه مزیت‌هایی برای دانش‌آموزان دارند تا در مهارت‌های خواندن، نوشتن، گوش کردن و صحبت کردن موفق‌تر باشند؟ واحدی: «دفتر قصه باعث تثبیت مفاهیم کتاب و ایجاد تفکر خلاق در دانش‌آموزان و ابزار هدفمند تقویت کنجکاوی و تفکر، انس با کتاب، و جهت‌دهی هدفمند خواندن و نوشتن می‌شود. در کنار آن می‌تواند تلنگری برای آموزش هنر و خلاقیت باشد. شرفی: «طبیعی است در تثبیت قصه و مواردی که ما می‌خواهیم، حداکثر تأثیر را روی بچه‌ها بگذارد. بسیار مؤثر است.»

پیروز: «گاهی دیده می‌شود دانش‌آموز هنگام مطالعه، با هدف آنکه در نهایت به او هیچ بازخوردی داده نمی‌شود و هیچ‌کدام از یافته‌هایش را مطرح نمی‌کند، خیلی سریع و بدون تمرکز از روی متن کتاب رد می‌شود. وجود این دفترها به دانش‌آموزان تلنگر می‌زند که با دقت و حواس جمع بخواند و گوش دهد تا بعد بتواند پاسخ سؤال‌های دفترچه را بنویسد یا بیان کند.»

ساسان: «وجود دفتر قصه باعث افزایش تمرکز و دقت و مهارت انشانویسی در دانش‌آموزان می‌شود.»

حیدری: «یادآوری قصه همراه با بازی و اینکه خود کودک بتواند اطلاعاتی را که از متن گرفته است در نوشتن چیزی که از او خواسته به کار بگیرد و راه حل مشکلات زندگی را با کمک گرفتن از کتاب به دست بیاورد.»

عالمیان: «دفترهای قصه می‌توانند مزیت‌های زیادی برای دانش‌آموزان داشته باشند و به آن‌ها کمک کنند در مهارت‌های خواندن، نوشتن، گوش کردن و صحبت کردن موفق‌تر باشند. برخی از این مزیت‌ها عبارت‌اند از:

تقویت مهارت‌های خواندن: وقتی دانش‌آموزان داستان‌ها را در دفتر قصه می‌نویسند یا می‌خوانند، علاوه بر اینکه با واژگان جدید آشنا می‌شوند، مهارت‌های خواندن خود را نیز تقویت می‌کنند. مطالعه و تکرار داستان‌ها باعث می‌شود آن‌ها کلمه‌ها و جمله‌ها را بهتر بشناسند.

تقویت مهارت‌های نوشتن: نوشتن داستان‌های خود یا تکمیل داستان‌های نیمه‌تمام در دفتر قصه به دانش‌آموزان کمک می‌کند مهارت‌های نوشتاری خود را تقویت کنند. این فعالیت به آن‌ها فرصت می‌دهد نحوه ساختاردهی به جمله‌ها، استفاده از علامت‌های نگارشی و تقویت دایره واژگان خود را تمرین کنند.

تقویت مهارت‌های گوش کردن: بسیاری از داستان‌ها از طریق شنیدار به دانش‌آموزان ارائه می‌شوند. وقتی

دانش‌آموزان داستان را گوش می‌دهند، مهارت‌های گوش‌دادن و درک مطلب آن‌ها تقویت می‌شود. این تجربه به آن‌ها کمک می‌کند تمرکز خود را بیشتر و اطلاعات را به‌دقت دریافت کنند.

تقویت مهارت‌های صحبت کردن: نوشتن یا شنیدن داستان می‌تواند برای دانش‌آموزان فرصتی فراهم کند تا درباره محتوای داستان‌ها صحبت کنند، نظر خود را بیان و در گروه‌های کوچک یا به‌طور فردی با دیگران بحث کنند. این تعاملات باعث می‌شود مهارت‌های گفتاری آن‌ها تقویت شود.

تقویت خلاقیت و تفکر انتقادی: با استفاده از دفترهای قصه، دانش‌آموزان نه تنها یاد می‌گیرند داستان‌ها را بخوانند و بنویسند، بلکه می‌توانند خلاقانه فکر کنند و داستان‌های جدید بسازند. این کار به رشد تفکر انتقادی و توانایی حل مسائل کمک می‌کند.

در مجموع، دفترهای قصه ابزاری عالی برای تقویت مهارت‌های زبانی و ارتباطی دانش‌آموزان هستند و به آن‌ها کمک می‌کنند به‌صورت جامع‌تر در زمینه‌های زبانی پیشرفت کنند.

دفترهای قصه شباهت زیادی به رویکردی دارند که من در کتاب «تکالیف خلاق، تلفیقی و مهارت‌محور» تألیف خودم به کار برده‌ام.

در این کتاب، علاوه بر داستان‌های خودم، دانش‌آموزان و نویسندگان کوچک و خلاق را در طول سال شناسایی و از داستان‌های آن‌ها هم استفاده کردم و آن را با نام و تصویر خودشان چاپ کردم تا باعث ایجاد انگیزه و تشویق آن‌ها شود. برای هر بخش یک داستان کوتاه نوشته‌ام یا تصویری مرتبط قرار داده‌ام و سپس مجموعه‌ای از سؤال‌های تلفیقی از درس‌های گوناگون طراحی کرده‌ام. این سؤال‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کنند علاوه بر تقویت روان‌خوانی، روی درک مطلب تمرکز کنند و مهارت تحلیل و پاسخ‌دهی به سؤال‌های چندوجهی را بیاموزند.

به‌طور مشابه، دفترهای قصه نیز با تشویق دانش‌آموزان به بازنویسی یا پاسخ به پرسش‌های مرتبط با داستان‌ها، مهارت‌های چندگانه خواندن، نوشتن، گوش کردن و صحبت کردن آن‌ها را تقویت می‌کنند. این روش‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کنند به‌شکل خلاق و جذاب‌تر با مفاهیم درسی ارتباط برقرار کنند و یادگیری برایشان به تجربه‌ای لذت‌بخش تبدیل شود.»

عالی فکر: «اگر حداقل نفری یک کتاب با دفترچه در اختیارشان قرار بگیرد، ایدئال است.»

طهماسبی: «نبود سؤال‌های درک مطلب مفید و چالشی و توجه‌نکردن برخی آموزگاران محترم به استخراج جزئیات و ایده‌های جالب و آموزنده از متن، ضرورت وجود چنین دفتری را نشان می‌دهد.»

بیشتر دانش‌آموزان به موضوع قصه‌گویی و کتاب‌خوانی، چندین تغییر یا فعالیت را در نظر می‌گرفتیم:

افزودن فعالیت‌های تعاملی و عملی: به جای تنها خواندن یا شنیدن داستان‌ها، فعالیت‌هایی عملی اضافه می‌کردم که به دانش‌آموزان اجازه دهد خودشان بخشی از داستان را خلق کنند. مثلاً از آن‌ها می‌خواستم پایان داستان را خودشان پیش‌بینی کنند یا تغییراتی در روند داستان ایجاد کنند. این کار می‌تواند به ایجاد حس مالکیت و علاقه بیشتر به قصه‌گویی کمک کند.

استفاده از داستان‌های چندرسانه‌ای: برای جلب توجه بیشتر و تقویت مهارت‌های گوش‌دادن و درک مطلب، از داستان‌های دارای صداها، پس‌زمینه، موسیقی یا حتی پویانمایی‌های کوتاه استفاده می‌کردم. این ابزارها می‌توانند تخیل بچه‌ها را تحریک و تجربه خواندن را جذاب‌تر کنند.

ایجاد فضای بحث و گفت‌وگو: پس از هر داستان، جلسه‌های بحث و گفت‌وگو با دانش‌آموزان برگزار می‌کردم تا آن‌ها نظر، احساس و تفکر خود را به اشتراک بگذارند. این کار باعث می‌شود دانش‌آموزان نه تنها کتاب را بخوانند، بلکه به محتوای آن فکر کنند و درک عمیق‌تری از مفاهیم پیدا کنند.

قصه‌گویی با نمایش و بازی‌های نمایشی: از دانش‌آموزان می‌خواستم داستان‌ها را بازی کنند یا در قالب نمایش کوچک اجرا کنند. این فعالیت‌ها به آن‌ها کمک می‌کند نه تنها داستان را درک کنند، بلکه با شخصیت‌ها و رویدادهای داستان ارتباط عمیق‌تر برقرار کنند. این تغییرات می‌توانند به درگیر کردن بیشتر دانش‌آموزان با داستان‌ها کمک کنند و کتاب‌خوانی را به تجربه‌ای جذاب و معنادار تبدیل کنند.

پیروز: «گاه از تصویرهای برجسته یا تصویرهای متحرکی استفاده می‌کردم که هیجان و به دنبال آن یادگیری کودک را افزایش دهند.»

«مهم‌ترین نکته‌ای که از مدرس این کارگاه یعنی جناب آقای ناصری دریافت کردید، چیست؟»

طهماسبی: «پدر و مادر موفق کسانی هستند که بیشتر با فرزندان خود صحبت می‌کنند.»

«اگر شما به جای نویسنده یا تصویرگر این کتاب‌ها بودید، برای بهتر شدن کار چه فعالیتی انجام می‌دادید تا بحث قصه‌گویی و کتاب‌خوانی بیشتر مورد توجه دانش‌آموزان شما قرار بگیرد؟»

شرفی: «بنده بیشتر به مهارت نه‌گفتن، تقویت عزت‌نفس و مهرپروری و کمک به یکدیگر تأکید می‌کردم.»

طهماسبی: «تصویرها جالب بودند. مطالب داستان‌ها هم تا حدی رؤیایی و واقعی بودند. لحن محاوره‌ای بود، ولی واژه‌های جدید زیادی در آن ندیدم. سلامت روح و اشاعه محبت و مهر در داستان‌ها وجود دارد، اما ذهن کودک را باید بیشتر به چالش کشید تا به مفاهیم عمیق‌تری فکر کند. کودک از همان ابتدا باید با مفاهیم جدی و اندکی عمیق آشنا شود تا پیام داستان بر ذهن و روح کوچک ولی آگاه او اثر بگذارد، یا حداقل آن را لمس کند تا تفاوت متن و ایده اصیل و سطحی را تشخیص دهد و به آن سمت نرود، زیرا بر انتخاب‌های بعدی او تأثیر می‌گذارد و مسیر شخصیتی و جاده زندگی او را تغییر می‌دهد.»

ساسان: «اگر بنده به جای نویسندگان کتاب‌ها بودم، سعی می‌کردم از داستان‌هایی که تصویرهای جذاب بیشتری برای دانش‌آموزان داشته باشند استفاده کنم.» واحدی: «برای قصه یک عنوان جدید انتخاب کنند. یا برای مثال تصویر بعضی شخصیت‌ها را نمی‌کشیدم تا بر اساس متن داستان شخصیت‌پردازی کنند و بکشند. یا در دفتر قصه الگوی عروسک کاغذی شخصیت‌ها را اضافه می‌کردم تا با آن نمایش قصه را هم اجرا کنند.» حیدری: «به نظر من تمام ویژگی‌های یک کتاب داستان جذاب را دارا بودند؛ کوتاه، دارای نقاشی‌های جذاب و آموزشی.»

و البته بهتر است مسائل به‌روز و مشکلات امروزی بچه‌ها در ارتباط با والدین خودشان، والدین همیشه خسته و شاغل، یا مسائل بچه‌ها در استفاده از گوشی‌ها و فضای مجازی و بازی‌های رایانه‌ای که اکثراً به آن اعتیاد دارند هم قصه گفته شود.»

عالمیان: «اگر من به جای نویسنده یا تصویرگر این کتاب‌ها بودم، برای جذاب‌تر کردن داستان‌ها و جلب توجه

ساسان: «مهم‌ترین نکته‌ای که از تدریس جناب آقای ناصری استفاده کردم، دعوت از آقا پسری بود که از ایشان خواستند بیاید و آخرین کتاب داستانی را که خوانده است تعریف کند. سؤال‌هایی که در مورد داستان از ایشان کرد، خیلی جذاب بود.»

حیدری: «با قصه، نه تذکر و پند، که همه از آن فراری هستند، می‌شود همه‌چیز را به کودکان یاد داد؛ مثل مادر بزرگ‌ها و پدر بزرگ‌ها که همه همیشه دوستانشان دارند، چون حرف‌ها و پندهایشان را با قصه می‌گفتند.»
عالمیان: «مهم‌ترین نکته‌ای که از جناب آقای ناصری دریافت کردم، تأکید بر قدرت داستان‌گویی در آموزش و پرورش مهارت‌های زبانی و تفکری بود. ایشان به‌ویژه بر این نکته تأکید کردند که داستان‌ها می‌توانند به دانش‌آموزان کمک کنند دنیای اطراف خود را بهتر درک کنند و مهارت‌های حل مسئله، تفکر انتقادی و همکاری را در فضای کلاس تقویت کنند. همچنین ایشان اشاره کردند، استفاده از داستان به عنوان ابزار آموزشی، نه تنها باعث جذب شدن بیشتر دانش‌آموزان به درس‌ها می‌شود، بلکه به آن‌ها کمک می‌کند احساس و افکار خود را بهتر بیان و درک عمیق‌تری از مفاهیم پیدا کنند. این دیدگاه برای من به شدت الهام‌بخش بود و باعث شد بیشتر به نقش قصه‌گویی در رشد فکری و عاطفی دانش‌آموزان فکر کنم.»

عالی فکر: «برقراری ارتباط دوستانه با بچه‌ها. ایشان واقعیتی را فرمودند که با این حجم زیاد محتواهای درسی و با وجود بودجه‌بندی، فرصت اضافه برنامه و کتاب‌خوانی خیلی کم است.»

پیروز: «باید با زبان کودکان با آن‌ها صحبت کنیم. هر چقدر ساده‌تر و روشن‌تر بیان کنیم، فهم آن‌ها برای کودک نیز میسرتر است.»

شرفی: «احترام به شخصیت دانش‌آموزان.»
واحدی: «توجه به خاصیت و صمیمیت قصه برای معلمان به عنوان ابزار قدرتمند انتقال مفاهیم درسی و نقش مهم آن برای دانش‌آموزان دبستانی و تأثیر داستان بر یادگیری بهتر مفاهیم درسی.»

«به نظر شما انجام فعالیت کارگاهی (یعنی کار به صورت گروه‌های چند نفری) چقدر در دریافت بهتر محتوا مفید و مؤثر بود؟ تا اینکه صرفاً یک سخنرانی باشد!

حیدری: «چون خودمان هم درگیر کار و فعال هستیم و از تجربه‌های دیگران هم استفاده می‌کنیم و همه هم پویا هستند، برنامه دل‌چسب و یادگیری بهتر است و کسل‌کننده نمی‌شود.»

عالمیان: «انجام فعالیت کارگاهی به صورت گروهی قطعاً در دریافت و درک بهتر محتوا تأثیر بیشتری داشت. برگزاری کارگاه به این شیوه، فرصتی فراهم

کرد تا شرکت‌کنندگان با هم تبادل نظر کنند، ایده‌های گوناگون را بررسی کنند و از تجربه‌های یکدیگر بیاموزند. این نوع فعالیت‌ها باعث شد مطالب به شکل عملی‌تر و کاربردی‌تر یاد گرفته شوند و هر فرد از زاویه‌ای متفاوت به موضوع نگاه کند. همچنین، همکاری گروهی مهارت‌های ارتباطی و تفکر انتقادی را تقویت کرد و یادگیری را از حالت صرفاً نظری به تجربه واقعی تبدیل کرد. برخلاف سخنرانی که معمولاً یک‌طرفه است، کارگاه گروهی فضای مشارکتی ایجاد کرد که در آن یادگیری عمیق‌تر و مؤثرتر بود.»

ساسان: «انجام فعالیت گروهی به صورت چند نفره خیلی خوب بود و باعث تبادل اطلاعات و افزایش روحیه مشارکت گروهی بین اعضا و مهم‌تر از همه دوست شدن اعضای گروه با هم شد.»

عالی فکر: «آمیخته شدن سخنرانی و کار گروهی با هم مفید بود.»

پیروز: «بسیار زیاد. تعامل و مشارکت همگانی از میزان خستگی و بی‌میلی افراد کاست و در کنار آن ذوق و وجد افراد را برای شرکت در بحث گروهی بیشتر کرد.»
شرفی: «بنده و سه هم‌گروهی دیگر تبادل اطلاعات و نظر داشتیم. این تعامل بسیار کارگشاست.»

واحدی: «قطعاً تجربه خوبی بود، چرا که اشتراک نظرات در گروه و بحث و گفت‌وگو راجع به یک موضوع، باعث بارش فکری و ارائه نظر و شنیدن تجربه همکاران شد. همچنین فضایی پویا، بانشاط و سرشار از همدلی داشتیم.»

طهماسبی: «به یقین نظرات دیگر دوستان و همکاران ارزنده است و درچه‌های دیگری را بر ذهن فرد می‌گشاید. نقد و تحلیل، مخالفت یا مطابقت نظرات همه مؤثرند.»

«آیا پیش از حضور در این کارگاه، فعالیت کتاب‌خوانی و قصه‌گویی برای دانش‌آموزان داشته‌اید؟ اگر پاسخ شما مثبت است، کمی درباره روش انجام آن توضیح بفرمایید.

عالمیان: «بله، من سال‌هاست در کلاس‌های خودم از فعالیت‌های کتاب‌خوانی و قصه‌گویی استفاده می‌کنم. در این راستا، روش‌های متنوعی را برای جلب توجه دانش‌آموزان به داستان‌ها و کتاب‌ها به کار برده‌ام. یکی از روش‌های اصلی من، استفاده از داستان‌های تصویری و روایت‌های جذاب است که در ابتدا فضای تخیل و کنج‌کاوی بچه‌ها را تحریک می‌کند. سپس با طرح سؤال‌های تلفیقی از درس‌های گوناگون (مانند ریاضی و علوم) به دانش‌آموزان کمک می‌کنم علاوه بر درک مطلب، مهارت‌های تفکر انتقادی و تحلیل را تقویت کنند.

در کنار این کار، کتاب‌های داستانی را با دانش‌آموزان

به صورت گروهی مطالعه می‌کنیم (اجرای طرح کافه کتاب در کلاس، علاوه بر ایجاد فضای دلپذیر و دوستانه و شبیه‌سازی کتابخانه). پس از خواندن داستان، دربارهٔ شخصیت‌ها، موضوعات و پیام‌های داستان بحث می‌کنیم. این جلسه‌ها به دانش‌آموزان فرصت می‌دهند نظرات خود را بیان کنند و از دیدگاه‌های گوناگون بهره‌مند شوند. به علاوه، من برخی مواقع از روش‌های تعاملی مانند بازنویسی قسمت‌هایی از داستان یا ایجاد پایان‌های جدید استفاده می‌کنم تا بچه‌ها احساس کنند در روند داستان‌گویی مشارکت دارند و خلاقیتشان رشد کند.

این فعالیت‌ها، در کنار تقویت مهارت‌های زبانی، به دانش‌آموزان کمک می‌کند ارتباط اجتماعی بهتری برقرار کنند و به کتاب و مطالعه علاقه بیشتری پیدا کنند.

ساسان: «بله. بنده هر هفته یک زنگ دانش‌آموزان را به کتابخانه می‌برم. آن‌ها کتاب مورد علاقه خود را از کتابخانه می‌گیرند و در آنجا می‌خوانند. بعد می‌گویم از داستانی که خواندی، هر چه یاد گرفتی، برایم خلاصه‌نویسی کن.»

حیدری: «بله. با قصه‌های کوتاهی که گاهی خودم می‌سازم یا عروسک یا محرکی که بچه‌ها دوستش داشته باشند، یا بازی و قصه با هم که اکثراً تخیل خودم است. چون قبل از درس دادن در موردش فکر می‌کنم که چه کار کنم بچه‌ها بهتر بفهمند. مثلاً جمع‌فرایندی را که برای پایه دوم بسیار سخت است، با استفاده از قصه پلیس و دزد و تفنگ پلیس، در یک جلسه به بچه‌ها فهماندم. الان تا می‌گویم تفنگ، بچه‌ها سریع حل می‌کنند.»

عالی فکر: «بله. ما هر هفته یکشنبه‌ها به بچه‌ها کتاب می‌دهیم. تا هفته بعد آن را می‌خوانند. بعد خودشان کتابچه‌ای درست می‌کنند و خلاصه کتاب را با اسم کتاب، نویسنده و نام خودشان می‌نویسند و به درخت دانایی نصب می‌کنند.»

پیروز: «گاهی بعضی مباحث را که قابلیت تبدیل شدن به داستان ساختگی را داشت، در کلاس درس اجرا می‌کردم، اما بعد از شرکت در این کارگاه، نگاهم به قصه و داستان جدی‌تر شده است. قصد دارم بیشتر از آن‌ها استفاده کنم تا یادگیری نهادینه و ماندگارتر صورت گیرد.»

شرفی: «بله. برنامه استندآپ کتاب را در کلاس برگزار کرده بودم. سال گذشته با استقبال بچه‌ها و اولیا روبه‌رو شد.»

واحدی: «بله. بسیار و طبق علاقه، تلفیق آن را با ابزار و عروسک‌های کاغذی در کلاس اجرا می‌کنم. برای کلاس هنر اول قصه‌ای می‌گویم و بعد از دانش‌آموزان می‌خواهم دربارهٔ شخصیت یا راه حل مشکلی که

در قصه هست، یا مکان آن قصه نقاشی بکشند. در درس هدیه‌های آسمان، یکی از بهترین ابزارهای من قصه‌گویی است. برای ورود به مباحث جدید هر درسی که باید ذهن آماده‌تری نسبت به موضوع داشته باشند، حتماً از قصه‌گویی استفاده می‌کنم.»

طهماسبی: «خواندن قصه‌های خاص و کوتاه برای بچه‌ها. پرسش و نظرخواهی در مورد پیام داستان، شخصیت‌ها و ارائه خلاصه داستان به طور شفاهی و کتبی. البته در چند سالی که در پایه ششم تدریس می‌کردم، در فعالیت قصه‌نویسی یا انشا با عنوان‌های «یک خاطره خنده‌دار یا لذت‌بخش یا اندوهناک از خودتان بنویسید» یا «فرض کنید تک و تنها در یک غار هستید، چگونه به زندگی ادامه می‌دهید؟»، بازخوردهای جالب دانش‌آموزان باعث کشف استعدادها و داستان‌نویسی و طنز یا علمی آن‌ها شد.»

«این کارگاه را در یک جمله ارزیابی کنید. عالمیان: «این کارگاه تجربه‌ای آموزنده و الهام‌بخش بود که با روش‌های خلاقانه و تعاملی، اهمیت قصه‌گویی و کتاب‌خوانی را در یادگیری دانش‌آموزان به شکل مؤثری تبیین کرد.»

واحدی: «کارگاهی صمیمی، پویا و آمیخته با حال خوب دنیای قصه و داستان، با طعم همدلی بود. با سپاس و آرزوی توفیق روزافزون برای شما و همکارانتان.»

حیدری: «بسیار مفید و کوتاه و تأثیرگذار بود. تشکر از برگزارکنندگان آن.»

ساسان: «بسیار عالی، مفید و اثرگذار بود. با تشکر ویژه از زحمت بزرگواران محترمی که این کارگاه را تشکیل دادند. از مدیریت محترم دبستان سعادت هم به خاطر میزبانی خیلی عالی تشکر و سپاسگزاری می‌کنم. در پناه حق باشید.»

پیروز: «تلفیق قصه و داستان با درس، نتایج بسیار شگفت‌آوری در زمینه میزان یادگیری کودکان دارد.»

عالی فکر: «اگر اجرایی شود و کتاب‌ها در اختیار دانش‌آموزان قرار بگیرند تا آن‌ها را مطالعه کنند، به خصوص در ایام عید، تا بتوانند در تعطیلات خلاصه‌نویسی کنند، فکر می‌کنم خیلی کاربرد داشته باشد. خیلی از دانش‌آموزان با استعداد هستند و نیاز دارند این استعدادها با مدیریت و برنامه‌ریزی صحیح شکوفا شوند.»

شرفی: «به لحاظ انتخاب مدرسه، پذیرایی و احترام عوامل برگزارکننده، بسیار با سلیقه بود. مرا با قصه رفیق کرد.»

طهماسبی: «خاطره‌ای خوش از همدلی و احترام و تبادل نظر و ایده‌های آموزشی.»

«از حضوران در این میزگرد سپاسگزاریم.»